

Євсєєва Юлія
*студентка НаУКМА,
МП-2 Культурологія*

Міфологічні архетипи в мистецьких рефлексіях на тему російсько-української війни

Для створення художнього образу сучасні митці у творах використовують різноманітний арсенал архетипних мотивів. В умовах російсько-української війни у художників виникає потреба пошуку способів актуального та рефлексивного вираження подій та викликів сучасності, відображення трансформацій власного внутрішнього світу тощо, що реалізується шляхом створення індивідуальних архетипних образів через звернення до міфологічних архетипів.

Мета цієї розвідки — схарактеризувати, які повідомлення закодовані в сучасних мистецьких творах на тему російсько-української війни, через які міфологічні (універсальні) архетипні мотиви стають доступними глядачу, та як представлені індивідуальні архетипні образи.

Теорія архетипів, запропонована швейцарським психологом К. Г. Юнгом, дає змогу виявити та ідентифікувати прояви первинних образів колективного несвідомого в мистецькому творі А. Логова «Вагітна жінка, яку винесли з обстріляногопологового будинку в Маріуполі та яка згодом померла від травм не народивши» (додаток № 1). У межах цього мистецького твору наявні такі різноманітні архетипні образи: аніма, анімус, дитина, мати, персона, тінь. Архетип аніми проявляється в особах, які несуть породіллю: вони турбуються про вагітну жінку, оскільки вона постає сакральним образом частини їхньої душі, яка уможливорює досягнення самості. Архетип анімусу проявляється в образі вагітної жінки. Це зумовлено тим, що вона, незважаючи на всі труднощі, виклики та проблеми, проявляє мужність і витривалість, властиву чоловічій частині жіночої душі.

Архетип персони втілюється у відповідальній діяльності та наданні допомоги породіллі з боку працівників спеціальних служб допомоги/порятунку. Вказана діяльність визнається суспільною

мораллю як виправдана, необхідна та почесна. Репрезентація архетипу тіні у цьому мистецькому творі простежується у вираженні стану шоку однієї з осіб, яка несе породіллю. Цей емоційний стан українці намагаються приховувати та не демонструвати в публічній площині, оскільки він надає впевненості російському агресору в правильності своєї діяльності, розкриваючи внутрішню слабкість індивідів. Потенційно в мистецькому творі «Вагітна жінка, яку винесли з обстріляного пологового будинку в Маріуполі та яка згодом померла від травм не народивши» архетип матері та дитини втілюється в породіллі й ненародженій дитині. Архетип матері демонструється в намаганні вагітної жінки захистити свою майбутню дитину від наслідків російської ракетної атаки. Архетип дитини втілюється в божественній силі, яку надає дитина матері для мужнього сприйняття поранень та травм.

У мистецькому творі «Дим на воді» (додаток № 2) можна простежити та виокремити такі архетипи: трікстер, мудрець, персона, тінь. Перший архетип проявляється в сприйнятті потопленого російського військового крейсера особою, яка сидить на березі моря. Ця людина сприймає потоплення корабля як розвагу та карнавал. Причиною цієї події вважається діяльність мілітаризованих українських формувань, які здійснили «злий жарт» з військовим кораблем росії. Водночас і архетип мудреця втілюється в особі, яка спостерігає за ураженням військового корабля. Незважаючи на оптимізм та позитивне сприйняття цієї особою побаченої події, вона усвідомлює потенційні наслідки та розуміє шлях, який потрібно подолати для повного відчуття задоволення від вигнання російських окупантів. Третій архетип — персона, яка проявляється в задоволенні, яке отримує спостерігач за подіями на морі, що позитивно сприймається та визнається українським суспільством. У цьому контексті, звертаємо увагу, що за умови нейтрального прочитання цього мистецького твору поведінка особи на березі моря є аморальною як наслідок її дії та сприйняття репрезентували би архетип тіні, тобто щось асоціальне і засуджувальне колективною спільнотою.

У творі мистецтва «Шматок асфальту» (додаток № 3) на символічному рівні можна зафіксувати репрезентацію таких архетипів: трікстер, дитина. Перший із вказаних архетипів проявляється

в нерациональності й алогічності обстрілу росіянами транспортних шляхів. У цій ситуації можна говорити про певний тип карнавальної свідомості російських окупантів, які таким чином намагаються продемонструвати свою всесильність, всездозволеність і достатню озброєність, насміхаючись з українського суспільства. Другий архетип наявний у неусвідомленості дій росіян, які святково сприймаючи такі обстріли, демонструють інфантильність та надмірну емоційність у веденні бойових дій проти України.

У творі мистецтва під назвою «Блекаут» (додаток № 4) можна простежити функціонування таких архетипів: персона, мати, тінь. Архетип персони візуалізується у представленні творчих думок особи, одягненої в синій костюм. Креативність в образі цієї дівчини є загально визнаною та толерується в межах ціннісно-світоглядних координат українського суспільства. Архетип тіні репрезентовано у відсутності чіткого розуміння думок та уявлень дівчини, одягненої в червоний костюм. Цей тип архетипу завжди намагається бути прохованим у будь-якому прояві від суспільного погляду та сприйняття через його невідповідність загально визнаному канону. Вказана теза посилює релевантність гіпотези про кровопролиття або насильство наявне в уявленні цієї особи.

Архетип матері символічно відображений в образах дівчат, зображених у цьому мистецькому творі, оскільки вони втілюють берегинь культури та цінностей українського народу. У цій ситуації звертаємо увагу, що вони являють собою два бінарні типи начал. Також варто зазначити, що синій колір на тлі цього твору в межах теорії архетипів відсилає до однієї з первинних стихій — води. Остання в юнгіанській психології постає символом несвідомого. Тому вказаний твір можна осмислювати крізь призму певних несвідомих мотивів, наявних на двох рівнях: автора твору та осіб, зображених на ньому.

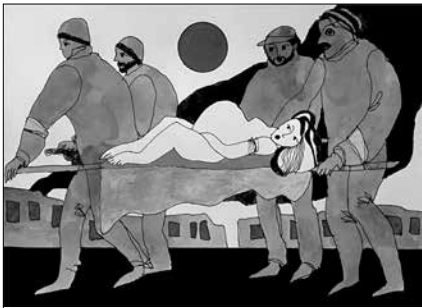
Отже, усі представлені мистецькі твори конституують про український спосіб світоглядного сприйняття соціально-культурних подій, наявних в умовах повномасштабної російсько-української війни. Вказаний спосіб мислення та сприйняття з одного боку, спрямований на демонізацію ворога — росії і всього, що має причетність до нього; з іншого — він сприяє легітимації, героїзації або сакралізації діяльності всіх українців, які щоденно, незважаючи

на обставини та виклики, ефективно протидіють ворогу. Вказані інтенції опосередковано або безпосередньо репрезентовані в таких мистецьких творах: «Вагітна жінка, яку винесли з обстріляного пологового будинку в Маріуполі та яка згодом померла від травм не народивши», «Шматок асфальту», «Блекаут», «Дим на воді».

Література

1. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме / Переклала з німецької Катерина Котюк; науковий редактор українського видання Олег Фешовець. 2-ге опрац. вид. Львів: Видавництво «Астролябія», 2018. 608 с.
2. Холл К. С., Гарднер Л. Теорії личности. Москва: «КСП+», 1997. 720 с.

Додаток № 1

Антон Логов. *Вагітна жінка, яку винесли з обстріляного пологового будинку в Маріуполі та яка згодом померла від травм не народивши.* 2022. Папір, акрил. 21x29,7

Додаток № 2

Владислав Шерешевський. *Дим на воді.* 2022. Полотно, олія

Додаток № 3

Жанна Кадирова. Шматок асфальту. 2023. Фрагмент асфальту, епоксидна смола

Додаток № 4

Жанна Кадирова. Шматок асфальту. 2023. Фрагмент асфальту, епоксидна смола